

VENITURILE ȘI CHELTUIELILE DOMENIULUI BRAN LA ÎNCEPUTUL SEC. AL XVI-LEA¹

Simon Zsolt

Cercetător științific III, PhD, Institutul de Cercetări Socio-Umane “Gheorghe Șincai” al Academiei Române, Târgu Mureș, simonzsolti@yahoo.com

Senior researcher third grade, PhD, “Gheorghe Șincai” Research Institute of Social and Human Sciences of the Romanian Academy, Târgu Mureș, simonzsolti@yahoo.com

Abstract

The incomes and expenses of the castle demesne of Bran at the beginning of the 16th century

In this paper I analyze the medieval incomes and expenses of the castle domain of Bran (in Hungarian: Törösvár, in German: Törzburg), compound of the castle itself and nine surrounding villages, situated in the Southeastern corner of Transylvania. The main sources of this investigation are the demesne's remained medieval financial accounts, covering the years 1504–1513 and 1522–1526; charters referring to the domain remained only in small numbers.

Keywords: Transylvania; Bran; castle; finances; Middle Ages.

Ceteatea Branului a fost construită în 1377 pentru paza graniței, cu toate că despre rosturile de cetate de pază de hotar vorbesc *expressis verbis* doar surse din sec. al XVI-lea: Nicholaus Olahus în lucrarea *Hungaria*, redactată prin 1536-1537, descrie cetatea Bran ca fiind „nespus de tare și ca o închizătoare și poartă a Transilvaniei așezată într-un loc foarte abrupt prin care se intră în Țara Românească”, iar Sebastian Münster, în *Cosmografia* publicată în 1544, scrie că de la Brașov „se deschide un drum îngust prin munți spre Târgoviște și acest drum este străjuit de cetatea Bran ca să nu poată pătrunde dușmanul ușor.”² La sfârșitul evului mediu, după date din

¹ Cercetarea a fost finanțată de către Oficiul Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare din Ungaria (NKFIH), în cadrul proiectului nr. 117026.

² Maria Holban (ed.), *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, București, Editura Științifică, 1968, pp. 492, 504. Descrierile din sec. al XVI-lea și XVII-lea vorbesc despre Bran în termeni asemănători: Jacques Bongars în 1585 îl prezintă ca pe un „castel așezat între munți și care este pentru paza acestei trecători. O parte din

1500 și din perioada 1504-1526, de domeniul cetății Bran³ aparțineau 9 sate (Baciu, Turcheș, Cernatu, Satulung, Zizin, Târlungeni, Purcărești, Apața și Crizbav),⁴ care domeniul din 1498 a fost zălogită orașului Brașov. Acestei legături i se datorează faptul, că s-au păstrat mai multe socoteli medievale (referitoare la anii 1504-1513 și 1522-1526), pe care le analizăm în paginile următoare.

Din tabelul nr. 1 se poate vedea că majoritatea veniturilor (aproape 200 florini) proveneau din diferite taxe și impozite, plătite de locuitorii domeniului propriu zis (171 florini); cele 16 florini achitate de cele două

garnizoana castelului pornește din castel dimineața și alta seara, pentru a străbate pădurile și munții și dacă întâlnesc pe careva care nu este din împrejurimi, îl iau prizonier etc. Și ei purced astfel pentru ca toată lumea să fie silită să treacă prin trecătoarea castelului care este și singura trecere pentru trăsuri sau cai”. Darea de seamă a lui Filippo Pigafetta din 1595 descrie Branul ca pe un „castel care aproape zăvorăște valea, [câci] cu artileria închide trecerea pasului și este numit „Töröcsvar”, și acolo se plătește vama”, respectiv ca pe un „castel slujind la închiderea văii” (ceea ce se putea realiza cu atât mai ușor, încât, conform unei relatări din 1595 făcută de către Péter Pellérdi, acolo „locul este foarte îngust, încât poate trece numai câte un car”). Maria Holban *et alii* (ed.), *Călători străini despre Țările Române*, vol. III, București, Editura Științifică, 1971, pp. 160, 544-545, 550, 621. În jurnalul călătoriei lui Conrad Iacob Hildebrandt, efectuată între 1656 și 1658, putem citi că fortificația din Bran „este o cetate impunătoare, locul de strajă a Brașovului la trecătoarea care duce din Țara Românească prin munții Bucegi și Zărneși, în țara Transilvaniei”, iar David Fröhlich în opera sa geografică *Medulla geographicae practicae*, apărută în 1639, consideră trecătoarea Branului ca fiind una dintre opt cele mai însemnate și înguste trecători care intră în Transilvania, și care sunt „foarte puține și înguste”. Informația lui Fröhlich este reprodusă și în descrierea lui Eberhard Werner Happel, apărută în 1688. Maria Holban *et alii* (ed.), *Călători străini despre Țările Române*, vol. V, București, Editura Științifică, 1973, pp. 47, 605, 639.

³ Despre istoria domeniului Bran în evul mediu, vezi: *Zur Rechtslage des ehemaligen Törzburger Dominiums. Erläuterungen ... über die Regelung der auf dem Königsboden bis 1848 thatsächlich bestanden Urbarial- und verwandten Verhältnisse*, Kronstadt, J. Gött & Sohn H., 1871, pp. 6-13, 31-33; D[avid] Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. al XVI-lea*, vol. II, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, pp. 621-627; Titus N. Hașdeu, Ienica Noaghia, *Domeniul Cetății Bran în sec. XIV-XVI*, în „Cumidava”, No. IV, 1970, pp. 69-90; Titus N. Hașdeu, *Branul. Poartă în Carpați*, București, 1979, pp. 27-33; Gernot Nussbächer, *Contribuții la istoricul cetății Bran și a domeniului ei în sec. XIV-XV*, în „Cumidava”, No. IX, 1976, pp. 25-33; Gernot Nussbächer, „Die Burg am Tor des Burzenlandes. Aus der ältesten urkundlich bekannten Geschichte der Törzburg”, in Idem, *Aus Urkunden und Chroniken. Beiträge zur siebenbürgischen Heimatkunde*, Bukarest, Kriterion Verlag, 1981, pp. 42-47; Liviu Cîmpeanu, *Districtele săsești Bistrița și Brașov și jurisdicția lor asupra Rodnei și a Branului în secolele XV-XVII*, în „Banatica”, No. XX, 2010, pp. 148-152.

⁴ Anexa V., p. 6. (1500), *Quellen Kronstadt*, vol. I, pp. 82-166, 466-677 passim (socotelile din 1504-1526).

sate aflate în proprietatea Braşovului (Tohan şi Zărneşti), care însă teoretic nu erau incluse domeniului Bran, reprezentau doar circa o zecime a sumei totale. Censul (numit în 1504 şi 1522 *census ordinarius*) varia între 110 şi 220 florini. Se poate observa o uşoară creştere a acestui tip de venituri, care era însă de o măsură mai mică decât înmulţirea populaţiei: dacă între 1514 şi 1526 numărul capilor de familie a crescut cu 11%, între 1512 şi 1526 censul a crescut doar cu 6% (între 1498 şi 1514 numărul familiilor a crescut cu 60%). Această diferenţă probabil se poate explica prin scutirea de taxe a celor veniţi din afara satului respectiv (ce se primea în general pe 6 ani), şi dacă presupunem că o parte a noilor familii nu poseda o sesie întreagă.

	Mori	Vin	Vămi din			Gloabe	Dijme de			
			„cutie”	sare	piper		miel	albine	cereale	in
1504	24.60	9.66	19.70	10.04	46.00	56.69	5.66	9.40	46.56	16.83
1505	21.86	17.12	21.84	14.04	27.50	45.76	7.50		39.76	14.36
1506	26.43	12.91	11.00	10.83	19.38	69.46	4.70	5.76	46.90	13.32
1507	19.82	16.84	11.74	19.44	7.00	45.02	6.03	2.48	37.50	18.16
1508	18.06	16.34	12.76	12.48	17.94	48.46	6.12	1.44	36.62	10.96
1509	25.23	15.54	22.22	21.98	7.76	54.44	6.81	5.97	28.00	9.06
1510	23.88	18.64	24.94	16.72	16.00	38.64	6.82	1.28	43.62	11.02
1511	23.68	17.84	23.29	10.42	17.14	45.08	5.96	2.40	92.88	19.12
1512	57.72	7.29	18.36	22.10	4.24	59.10	4.70	2.70	38.50	14.38
1513	22.72	13.22	18.38	19.64	3.40	58.64	6.96	4.32	34.52	13.24
1522	7.08	56.24	4.64	13.00		27.02	7.72	1.48	30.84	10.50
1523	4.78	12.30	8.46	16.00		44.00	5.52	4.50	39.50	8.10
1524	13.62	26.96	16.26	16.00		28.20	5.64	1.00	31.00	9.28
1525	6.64	23.08	25.17	16.64		30.40	6.50	2.44	31.00	7.82
1526	4.26	20.50	25.34	9.15		25.98	6.77	1.95	27.34	9.98
	300.38	284.48	251.58	244.94	166.00	676.89	77.11	57.22	558.88	154.97
Media aritmetică	20.03	18.97	16.77	16.33	11.07	45.13	5.14	3.81	37.26	10.33

Tabelul nr. 1. Veniturile domeniului Bran.⁵

	Censul	Vigesimator	Porci	Altele	Total
--	--------	-------------	-------	--------	-------

⁵ Sursa: *Quellen Kronstadt*, vol. I, pp. pp. 82-166, 466-677 passim (socotelile din 1504-1526).

	satelor domeniul ui	satelor Tohan și Zărnești	țiganiilor				
1504	110.88	20	6.32	12.0			
1505	111.68	20	4.00	12.0	37.02		
1506	109.42	20	2.76	10.5			
1507	219.12	20	2.54	11.0	13.1		
1508	221.12	20	2.46	12.0	7.5		
1509	202.38	20		15.0	1.0		
1510	111.62	20					
1511	197.80	20		12.0			
1512	209.40	20		12.0	92.4		
1513	135.16	20	4.00	12.0			
1522	188.96				47.0		
1523	204.90	20		8.0			
1524	205.32	20		10.0			
1525	215.88	20		12.0			
1526	221.39	20		2.4	8.84		
Media aritme tică	163.71	16	1.47	8.59	3.79		

Tabelul nr. 1. Continuare

Între 1504 și 1513 censul ordinar a fost colectat o dată pe an, și anume în 1506-1508 în noiembrie-decembrie. În 1522-1526 însă au fost impuse două censuri, una de Sf. Gheorghe, alta de Sf. Martin, pomenite ambele ca ordinare, ceea ce corespunde parțial unei informații din 1560, când se spune că censul ordinar este numit cel de Sf. Martin, iar cel extraordinar cel de Sf. Gheorghe. Credem că în realitate la începuturi era doar un cens ordinar, cel de Sf. Martin (precum în multe zone ale Transilvaniei în sec. al XVI-lea censul se plătea într-o singură tranșă de toamnă, în ziua Sf. Mihai sau Sf. Martin, care erau cele mai generale termene de îndeplinire a obligațiilor iobăgești), pe lângă care stăpânul domeniului a introdus treptat și o taxă extraordinară (asemenea mulți alți stăpâni din regat), care în anii 1520 a fost denumită de asemenea cens ordinar, deși teoretic incorect și într-un mod enigmatic nouă, poate pentru a face să fie acceptată mai ușor sub denumirea deja obișnuită, dar a cărei natură originală era bine știută și în 1560.⁶

⁶ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen*, vol. I, Kronstadt, In Kommission bei H. Zeidner, 1886, (în continuare: *Quellen Kronstadt*, vol. I) pp. 110-

Prima informație despre o taxă extraordinară de pe domeniul Bran o avem din 1508, când conducerea Țării Bârsei a fost impus un impozit de 106,16 fl., ca să contribuie și satele domeniului la plata celor 2000 fl. solicitați de rege ca impozit de la bârseni. În 1509, în jurul zilei Sf. Ioan Botezătorul (24 iunie) iarăși a fost strânsă pe domeniu o taxă extraordinară (*census extraordinarius*) de 98,68 fl, precum censul adunat în iunie 1512 trebuia să fie de asemenea o taxă extraordinară (judecând după luna impunerii). Pornind de la valoarea de c. 100 fl. a censului sigur ordinar

Din datele referitoare la acei ani, când știm sigur că au fost colectate taxe extraordinare, și se cunosc valoarea acestora (în 1508 106,16 fl., în 1509 98,68), se poate calcula că valoarea totală a censului ordinar era de c. 100-115 fl. (114,96 fl., respectiv 103,70 fl.), ceea ce corespunde cu sumele censului din anii 1504-1506 și 1510 (în 1513 însă au intrat din cens 135 fl.). Dacă scadem această sumă din veniturile totale provenite din „cens”, aflăm valoarea presupuselor taxe extraordinare, care erau c. 100-110 (în 1522 însă c. 80-90 fl.), adică aproape sau practic egale cu cea a censului ordinar (probabil din acest motiv a și fost numit deasemenea cens ordinar) – cu alte cuvinte se poate spune deci că de fapt censul a fost dublat. Pe domeniu acest tip de venit devine aproape permanentă începând cu 1532, în general fiind denumit *stipendium, as militare vulgo Zoldgelt* (taxă militară), din 1544 *census Thurcicus*, dar în 1532 și 1538 simplu *taxa*.

În 1514 o persoană impozabilă a plătit în medie 0,8 fl., ceea ce pe de o parte sugerează că datoria de plată a unei sesii întregi era 1 fl. (asemenea situației generale din regat), iar dacă într-adevăr acesta era situația, se poate deduce că în acest an mai multe familii posedau deja loturi mai mici decât o sesie întreagă: dacă existau numai sesii întregi și jumătăți de sesii, proporția ultimelor era 40%, adică procesul de fărâmațare a sesiilor era deja într-o fază destul de avansată (dar într-o măsură mai mică, decât în regat, unde pe baza conscripțiilor păstrate din perioada 1468 și 1524, proporția sesiilor întregi era doar de 27%, iar cea a jumătăților și pătrimilor de sesii 41, respectiv 28%⁷).

Censul țiganilor (nelocalizați), de 2-6 fl., în medie 1 fl., era contabilizat separat, însă apare doar între 1504 și 1508 și în 1513 - nu știm, dacă s-au

111, 120, 468, 538, 583, 627-628, 680. În 1508 censul a fost colectat în jurul zilei Sf. Nicolae (6 decembrie), care însă foarte probabil trebuia să fie achitată în jurul zilei de 11 noiembrie, numai că evident s-a întârziat cu plata.

⁷ Szabó István, *A magyar mezőgazdaság története a XIV. századtól az 1530-as évekig* (Agrártörténeti tanulmányok 2), Budapest, 1975, p. 41.

mutat de pe domeniu, sau obligațiile lor au fost pur și simplu contopite în censul celorlalți bârșeni.⁸

Dijmele și ele pot fi considerate niște impozite, însă aceste obligații erau eclesiastice – sub acest titlu Branul avea un venit anual de 45 florini, și anume din cereale 37, iar din miei și albine câte 5-5 florini. Dijmele de cereale (*decime frugum*) erau luate în arendă de către locuitorii satelor (sau în majoritatea covârșitoare a cazurilor), ce se poate deduce din sumele în general rotunde și constante provenite din majoritatea satelor, și după cum este menționat explicit, că în 1508 dijmele mari din Cernat erau vândute preotului paroh de acolo. Nefiind consemnată printre cheltuieli nico plată pentru arenda dijmei (pentru episcop), domeniul trebuia să dețină dijmele pe o altă cale. Foarte probabil castelanii Branului pur și simplu au ocupat aceste dijme (părțile ce se datorau preotului paroh), cum reiese din plângerile preoților din sec. XIV și XV, și se pare că sau scrisorile regale, care au ordonat retrocedarea, au rămas fără efect (poate doar parțial), sau doar părțile episcopale și arhidiaconale au rămas castelanilor⁹.

Banii proveniți din dijma de in de la câteva sate se pare că sunt amestecate censurile plătite după pământul din jurul cetății, folosit pentru cultivarea acestei plante (sau poate chiar toate aceste venituri sunt astfel de censuri), deoarece în 1533 și 1535 s-au plătit după un *modius*, respectiv o căblă de in semănată câte 12-12 denari, și nici nu se obișnuia să ia dijma după in. Sub titlul „veniturile semănăturilor și vânzărilor de in” frecvent este trecută și dijmele de in.¹⁰

⁸ *Quellen Kronstadt*, vol. I, pp. 86, 124, 133, 468, 538, 583 (1504, 1508-1509, 1522-1524); Prodan, *op. cit.*, vol. II, pp. 627-630 (de aici am luat și datele referitoare la numărul capilor de familie din 1514 și 1526). Pentru taxa extraordinară în Transilvania și regat vezi: Prodan, *op. cit.*, vol. I, pp. 231-232; Szabó István, *op. cit.*, pp. 71-77; Nógrády Árpád, “A földesúri adó és az adózás elve a késő középkori Magyarországon”, in Kubinyi András *et alii* (coord.), *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon. Gazdaságtörténet, anyagi kultúra, régészet*, Budapest, Martin Opitz Kiadó, 2008, pp. 365-375; Idem, “Seigneurial Dues and Taxation Principles in Late Medieval Hungary”, in Laszlovszky József *et alii* (eds.), *The Economy of Medieval Hungary*, Leiden, Brill, 2018, pp. 265-278.

⁹ În 1456 regele a poruncit retrocedarea dijmelor din Cernatu, Satulung, Turcheș și Baciș pentru parohul de Cernatu *Ub*, vol. V, nr. 3014, 3019. Documentul regal din 1456 este prezentat și de Prodan, *op. cit.*, vol. II, pp. 624-625.

¹⁰ În 1505 în aceeași propoziție erau chiar contabilizați împreună veniturile din dijma inului și „din terenul aceluia”, respectiv „din terenul cetății, unde au semănat linul” (*percepimus de decimis lini et de territorio eiusdem, de decimis et territorio castr*

Nu suntem siguri, de ce nu apare în socoteli dijma de vin, dar probabil condițiile climaterice erau nefavorabile pentru vița de vie (sau poate acest venit a rămas în continuare în mâna bisericii, deși în general când erau arendate dijmele unei moșii, erau arendate toate tipurile de dijmă; nu ni se pare verosimil ca zecuiala să fi fost arendată altcuiva, deoarece dijmele în general erau luate în arendă doar de către posesorii localității sau părții de moșie respective).

Dijmele porcilor nu aparțineau zeciuelilor eclesiastice, ci era de fapt niște taxe plătite pentru folosirea pădurilor, unde animalele se hrăneau cu ghinda stejarilor. Știm că în 1526 trebuiau să fi date 2 denari după fiecare porc, și probabil acesta era tariful și în deceniile anterioare. În 1526 câțiva săteni după 531 porci au rămas datori cu 10,62 fl. (din care într-o dată necunoscută au fost amortizate 2,12 fl.)¹¹.

Veniturile provenite din produsele agricole se datorează și recoltelor bune, amintite de mai multe surse din sec. al XVI-lea: Johannes Honterus a descris regiunea Brașovului, probabil în jurul anului 1544, în felul următor: “având peste tot câmpii netede, înconjurat de-a lungul și de-a latul de munți deși, Brașovul produce în abundență mai ales cereale și in și este așazicând magazia de aprovizionare a neamurilor învecinate, fiind despărțit de Țara Românească prin munți foarte înalți.” Giovanandrea Gromo, în opera intitulată *Privire generală asupra țării de sub stăpânirea regelui Ioan al Transilvaniei*, vorbește în termeni asemănători, afirmând că orașul “are un teritoriu întins, neted, mănăs în cereale, vin și carne, și mai ales în in și cânepă”.¹²

ubi semanaverunt linum), în 1522 se pomenea de intratele „din dijma inului, care este semânt de către rășnoveni în teritoriul cetății Bran”, iar în 1512 s-a notat că 0,56 fl. rezultau din vânzare. *Quellen Kronstadt*, vol. I, pp. 86, 94, 95, 104, 115. 123, 132-133, 142, 151, 159, 168. 468, 538, 583, 626; Prodan, op. cit., 632, 633.

¹¹ Despre dijma porcilor din Transilvania și regat vezi: Prodan, op. cit., vol. I, pp. 67-69, 276-283; Szabó István, op. cit., p. 50-53;

¹² Anca Maria Zamfir (coord.), *Brașovul în imagini. Artă și document*, Brașov, [Muzeul de Artă Brașov], 2010, p. 5 (traducere făcută după Ludwig Binder, *Johannes Honterus. Schriften, Briefe, Zeugnisse*, Bukarest, Kriterion Verlag, 1996, pp. 239-243), Maria Holban et alii (ed.), *Călători străini despre Țările Române*, vol. II, București, Editura Științifică, 1970, p. 356. Sebastian Münster, în lucrarea sa amintită mai sus, se pare că a comprimat informațiile primite de la Honterus, cel puțin referitoare la cereale și in, spunând doar că “pe ogoarele sale [a Brașovului] cresc multe bucate, abundă în vite, se face vin acolo, dar lipsit de dulceată.” *Călători străini*, op. cit., vol. I, p.504.

Din “venituri din vinul, ce se bea de către angajați (famulos) în cetate”¹³ proveneau anual între 7 și 27 fl, și o dată 56 fl., în medie c. 20 de florini. Din partea locuitorilor Țării Bârsei proveneau 46 florini, cu titlu de gloabe – nu se poate afla cu exactitate, ce fel de legi sau hotărâri au fost călcate, știm doar că o parte infimă, 0,7 florini au fost niște penalități plătite după niște tauri și porci rățăciți (sau poate chiar mânați) pe pământurile domeniului, 0,18 fl. după o vită, probabil deasemenea rățăcită, 1 fl. după o popă deținut, 0,64 fl. din gloabele provenite după cereale, 6,04 fl. din grâu și ovăz – probabil iarăși niște gloabe, a căror explicație nu le cunoaștem. Probabil și restul sumei (45 florini) erau astfel de amenzi sau niște gloabe achitate din cauza unor împăgubiri cauzate domeniului, sau poate rezultate din procesele dintre supușii domeniului și locuitorii localităților din Țara Bârsei¹⁴ (cu toate că aceste gloabe erau colectate de către judele Brașovului și juzii celorlalte localități din Țara Bârsei - deoarece administrația domeniului Bran teoretic nu avea de-a face cu celelalte tipuri de gloabe colectate de juzii Țării Bârsei).

În medie 20 de florini proveneau din șase mori, aceste apartenențe aproape obligatorii a domeniilor fiind indispensabile pentru producerea în cantități mari a făinei, materia primă a pâinii, una dintre cele mai importante mâncăruri a Transilvaniei medievale (și nu numai).

Veniturile morilor între 1504 și 1513 varia între c. 15 și 30 fl., între 1522 și 1526 între c. 5 și 15 fl., pe lângă care în 1525 au fost consemnați și 62 câble de făină, în 1526 103 câble de făină și 2 câble malț (poate vândute pt. 76 d.¹⁵), a căror valoare era c. 12-21 fl. (1525), respectiv 21-36 fl. (1526).¹⁶ Ținând cont de valoarea intratelor în natură, veniturile morilor în 1525 se ridică la 19-28 fl., în 1526 la 25-40 fl., adică la cotele din anii

¹³ Q 84, 112, 537 (1504, 1506, 1523). De cele mai multe ori banii sunt înșiruiți sub titlul „venituri din vinul ce se bea la cetate”. *Ibidem*, 93, 102, 114, 122, 131, 141, 150, 158, 167, 467, 582, 626, 678. În 1524 s-a mai vândut și la Turcheș un butoi de vin pentru 6 fl. *Ibidem*, 583.

¹⁴ Cf. Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 649.

¹⁵ Nu este foarte clar, ce vrea să însemne „brasium cubulos 2 venditum 38” (*Quellen Kronstadt*, vol. I, p. 678). Prinind de la însemnarea din același an „brasium cubulos 3 venditum pro asp. 37” (*Ibidem*, P. 679) credem că nu s-a dorit să fie scrisă „brasium cubulos 2, venditum [cubulos] 38”, cum este interpretat în Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 637, ci „brasium cubulos 2 venditum [pro asperis] 38”, adică 2 câble de malț au fost vândute pentru 38 aspri - de altfel numai calculând cu această sumă devine corectă suma finală a veniturilor provenite din mori, notată în socoteala din 1526.

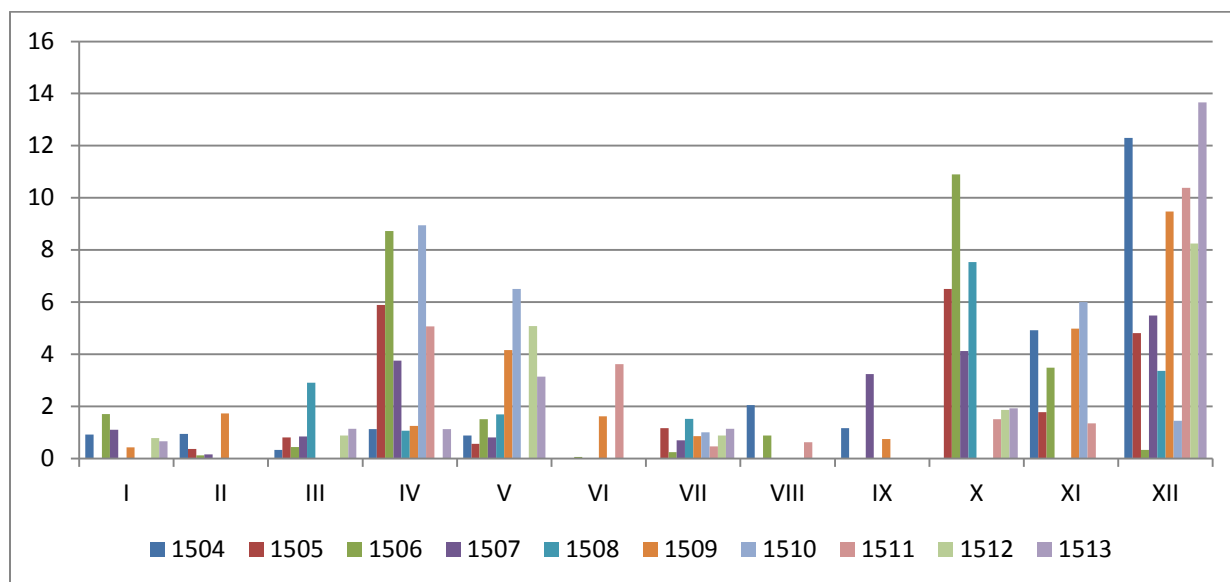
¹⁶ Nu se poate da o sumă exactă, pentru că prețul cerealelor varia: astfel prețul unei câble de făină în 1522 o dată era 28 d., în 1523 25 d., în 1524 era 20 d., în 1525 34 d., a unei câble de malț în 1524 era 16 d., în 1526 25 d. Q 463, 512, 582, 583, 622, 678.

1504-1513. Probabil situația era asemănătoare și în 1522 și 1523, și poate în 1524, în sensul că veniturile în natură erau semnificative, numai că - se pare - evidența acestora nu era ținută în socotelile păstrate.

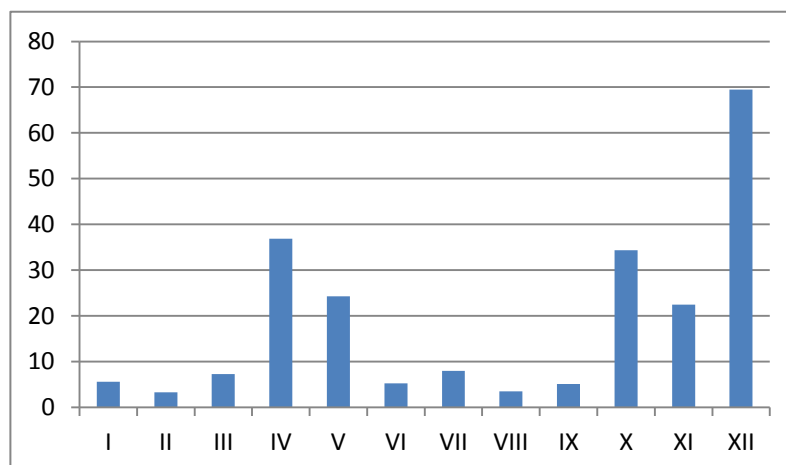
Veniturile din mori erau încasate în general în lunile de toamnă și iarnă, foarte rar primăvara târzie și vara (vezi graficul nr. 1). Acesta sugerează că sătenii se duceau la moară când pe de o parte nu erau constrânși la efectuarea intenselor munci agricole, deci aveau timp liber pentru alte preocupări, care erau mai puțin determinați de condițiile climaterice, care se schimbau cu anotimpurile, iar pe de altă parte când morăritul era posibil și mai avantajos, morile funcționând aproape tot anul, în afara acelor perioade de iarnă, când apele curgătoare, care alimentau moara, erau înghețate, și funcționarea lor era mai eficace în general mai ales în lunile de primăvara și toamna, când teoretic debitul de apă era mai mare, decât în vreme de vară (și poate primăvara deja și o parte a proviziilor de făină erau pe sfârșite). Este posibil, că s-a atins maxima în decembrie deoarece la sfârșitul anului fiind încheiate socotelile anului în curs, poate atunci au fost aduse veniturile restante ale lunilor anterioare, dacă mai erau niște bani neachitați - deoarece, ținând cont că veniturile lunare dintr-o moară de multe ori erau destul de mici, nu putem fi siguri, că în fiecare lună au fost predați oficialilor de Bran toate veniturile realizate în luna din pricină (probabil nu în acele luni fără încasări, după care au fost contabilizați niște sume deosebit de mari [în cele mai stridente cazuri de acest gen am evidențiat în tabel cu bold aceste sume, pe care doar l-am subliniat în cazurile mai puțin evidente]).

Luna	1504	1505	1506	1507	1508	1509	1510	1511	1512	1513	Total
I	92		170	110		42			78	66	558
II	94	36	12	16		173					331
III	32	80	44	84	290				88	114	732
IV	112	589	872	375	106	125	894	506		112	3691
V	88	56	151	80	169	416	<u>650</u>		<u>508</u>	314	2432
VI			6			161		<u>362</u>			529
VII		116	24	70	152	86	100	46	88	114	796
VIII	204		88					62			354
IX	116			324		74					514
X		650	<u>1090</u>	412	753			150	186	192	3433
XI	492	178	348			<u>498</u>	600	134			2250
XII	1230	481	32	548	336	948	144	1038	<u>824</u>	<u>1366</u>	6947
Total	2460	2186	2837	2019	1806	2523	2388	2298	1772	2278	22567

Tabelul nr. 2. Veniturile din mori ale domeniului Bran.¹⁷

Graficul nr. 1. Veniturile lunare din mori ale domeniului Bran

Graficul nr. 2. Veniturile lunare din mori ale domeniului Bran

¹⁷ Sursa: *Quellen Kronstadt*, vol. I, pp. pp. 82-166, 466-677 passim (socotelile din 1504-1526).

De activitatea comercială se pot lega trei surse de venituri: din vama de sare colectată la Feldioara și „din cutie” s-au adunat 15 florini, iar „din piper” 10. Ultima expresie trebuie să însemne banii primiți din vânzarea piperului încasat ca vamă (pt. că se știe că în Transilvania medievală după condimente se percepea vama în natură¹⁸). Se știe că în 1491 castelanii cetății Bran au perceput vamă după piperul adus de negustorii din Țara Românească – deși într-un mod abuziv, cel puțin după plângerea acestora, iar în anul amintit regele a și interzis vămuirea piperului.¹⁹ „Veniturile din cutie” se referă tot la veniturile provenite din vamă²⁰ (de altfel banii proveniți din vigesima brașoveană erau păstrate de asemenea într-o cutie).

Domeniului i-a fost arondate și veniturile vămii de sare din Feldioara, care, după o cerere a brașovenilor adresată în 1500 regelui, aparținea cetății „întotdeauna și din timpuri vechi”,²¹ după voievodul și comitele secuilor, Petru Rozgonyi însă oficiului de comite a secuilor.²² Ținând cont de geografia exploatărilor de sare și a drumurilor în Transilvania medievală, la Feldioara trebuia să fi introdus în Țara Bârsei sarea tăiată în Secuime, precum o indică socoteala din 1527²³ anume în hotarele satului Ocna de Jos (și Praid), poate și/sau pe lângă Mărtiniș (în regiunea Odorheiului

¹⁸ Piperul nu putea să fie primită de castelani „în contul salariilor sau rațiilor cuvenite personalului în virtutea angajamentului în slujbă” (cum este oferită ca o explicație probabilă la Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 642), deoarece în acest caz condimentul devenea proprietatea personală a acestora, iar vânzarea acestor bunuri nu avea ce să caute în socotelile cetății.

¹⁹ ANDJ Brașov, Fond *Primăria orașului Brașov*, Colecția Documente privilegiale, document nr.

244, editat în: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. VIII, nr. 5152: <http://siebenbuergenurkundenbuch.uni-trier.de/catalog/5314>.

²⁰ Câteodată sunt menționate și mărfurile și cantitatea acestora, după care s-a luat vama. Prezentarea acestor date: Prodan, *op. cit.*, vol. II, 643-644. Despre vama de la Bran vezi: *Ub*, vol. II. nr. 1085, vol. III, nr. 1697, vol. IV, nr. 1864, 1973-1975, 2026, vol. V, nr. 2310, 2530, 2785, 2859, vol. VI, nr. 3564-3565, 3648, vol. VII. 4681 (1377-1486). O scrisoară regală din 1508 amintește că vama era colectată de către castelanii de Bran. *Zur Rechtslage*, *op. cit.*, Anexa nr. IX, p. 11.

²¹ Proventus salium, qui scilicet in oppido nostro Feldwar provenire soliti sunt, [...] semper et ab antiquo ad castrum ipsum Therch pertinuisent. ANDJ Brașov, Fond *Primăria orașului Brașov*, Colecția Documente privilegiale, document nr. 1, publicat în: *Zur Rechtslage*, *op. cit.*, Anexa nr. VI, p. 7. (și *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 8, doc. 6041, <http://siebenbuergenurkundenbuch.uni-trier.de/catalog/5333>).

²² Sales ... officio nostro comitis Siculorum spectantes. ANDJ Brașov, Fond *Primăria orașului Brașov*, Colecția de documente Fronius, vol. I, document nr. 84, editat în: *Székely oklevéltár*, ed. Szabó Károly, vol. III, Kolozsvár, Fejér Vilmos, 1890, pp. 150-151 (cu data de 1501; reeditat în: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. 8, doc. 6049*).

²³ Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 641.

Secuiesc) sau alte locuri.²⁴ Prima mențiune a sării aduse din Secuime în Brașov provine din 1487, când însă comitele cămării de sare transilvane poruncește locuitorilor acestui oraș să nu mai folosească sarea secuiască, promițând în schimb că le va trimite sare regală destulă în oraș. În 1521 deja se interzice vânzarea și consumul sării secuiești în afara Secuimii.²⁵ Sarea vămuită în 1522 la Feldioara demonstrează însă, că aceste interdicții nu prea erau luate în serios. În 1552 sarea secuiască deja iarăși se putea introduce liber în Țara Bîrsei.²⁶

Pe baza datelor prezentate anterior credem că de aici a venit toată sarea ce urma să fie consumată în Țara Bîrsei, sau majoritatea acestei cantități, deoarece exploatarea de sare din Secuime se afla cel mai aproape de Țara Bîrsei (este adevărat, că minele din Ocna Sibiului erau doar cu puțin mai departe), și fiindcă - probabil cel mai important lucru - sarea de acolo cu siguranță era cea mai ieftină, fiindcă pe de o parte probabil aici costurile de producție erau mai mici, exploatarea fiind la suprafață, față de exploatările în adâncime practicate în acea vreme în celelalte locuri.²⁷ Pe de altă parte, fiindcă ocnele din Ocna Sibiului erau în proprietatea regelui, domnitorul putea și, ținând cont de cheltuielile sale mari (legate nu numai de întreținerea personal angajat la cămările de sare, ci de toată regalitate),

²⁴ Draskóczy István, *A magyarországi kőszó bányászata és kereskedelme (1440–1530-as évek)*, (Magyar Történelmi Emlékek – Értekezések), Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Kutatóintézet, 2018, pp. 234–235 consideră de asemenea că sarea vămuită aici provenea din Secuime, discutând drumul acesteia, prezentând sumar și veniturile vămii. Despre exploatarea de sare în Transilvania medievală mai vezi: Iványi Béla, *Két középkori sóbánya-statutum*, in “Századok”, No. 45, 1911, pp. 10–30, 98–113, 187–195; Alexandru Doboși, *Exploatarea ocnelor de sare din Transilvania în evul mediu (sec. XIV–XVI.)*, in “Studii și Cercetări de Istorie Medie”, No. II, 1951, pp. 125–166; András Kubinyi, “Königliches Salzmonopol und die Städte des Königreichs Ungarn im Mittelalter”, in Wilhelm Rausch (Hrsg.), *Stadt und Salz*, (Beiträge zur Geschichte der Städte Mitteleuropas, 10), Linz, Österreichischer Arbeitskreis für Stadtgeschichtsforschung, 1988, pp. 213–232, 293–294; Sófalvi András, *Sóvidék a középkorban. Fejezetek a székelység középkori történelméből*, (Múzeumi Füzetek, 23), Székelyudvarhely, Haáz Rezső Múzeum, 2005, pp. 170–181 (unde sunt prezentate și investigate toate documentele editate referitoare direct la sarea din Secuime). În localizarea Mărtinișului am urmat ultima lucrare, care a identificat cu numitul sat ”posesiunea Sfântului Martin”, menționată într-o descriere a Transilvaniei din 1552; însă în *Călători străini, op. cit.*, vol. II, p. 36, nota 172, posesiunea amintită este localizat la Gligorești, un sat aflat nu departe de Turda. Tot în această descriere se spune că în Transilvania atunci se tăia sare în afara cămărilor regale, a domeniului Gurghiu și a posesiunii amintite „și în multe alte locuri”. *Ibidem*, p. 36.

²⁵ *Székely oklevéltár, op. cit.*, vol. III, p. 112; Iványi Béla, *op. cit.*, p. 191.

²⁶ *Călători străini, op. cit.*, vol. II, p. 36.

²⁷ Despre adâncimea exploatării vezi: *Călători străini, op. cit.*, vol. I, pp. 267–268 (Turda, 1528), vol. II, pp. 18–19, 25, 28, 31, 32, 36 (Turda, Cojocna, Dej, Sic, Ocna Sibiului, Secuime, 1552).

într-un fel era și nevoit să pună la vânzare acest minereu la un preț destul de ridicat; în contrast, deoarece sarea din Secuime era în proprietatea secuilor (pe baza privilegiilor lor), exploatarea se făcea de către secui, care neavând poverile financiare amintite mai înainte, puteau să vândă sarea lor mai ieftin decât regele. Este de remarcat, că locuitorii scaunului Sighișoara, deși pe baza privilegiului din 1224, împreună cu celelalte scaune aparținând așa-ziselor Cele Șapte Scaune, aveau dreptul să „primească liber” anual 24 de zile sare mărunță în ocnele regale, au cerut de la Sigismund de Luxemburg (1387-1437) și au și obținut dreptul să folosească și să comercializeze sare secuiască;²⁸ le era deci mai avantajos, adică cu siguranță nu era (cu mult?) mai scump să cumpere sarea secuiască, decât să le exploateze singuri și să le transporte acasă din Ocna Sibiului – este adevărat, că localitatea din urmă era cu circa 50 km mai departe decât Ocna de Jos, și că în cele 24 de zile probabil nu se putea tăia toată sarea necesară Celor Șapte Scaune.²⁹ Despre ieftinitatea sării secuiești cea mai concludentă informație este descrierea amintită a Transilvaniei din 1552, care spune că această marfă are „un preț de nimica”.³⁰

O dată s-a menționat, că sarea era mai albă – probabil prin acesta s-a dorit să tragă atenția asupra faptului, că era vorba de o sare mai pură (deci de o calitate superioară), probabil pentru că în general sarea de Praid - după măsurătorile contemporane – are un conținut relativ mic de NaCl, de 80-95% (față de 95-99% ale celorlalte mine mai importante din Transilvania),³¹ și astfel, fiind amestecat cu pământ, are o culoare griuie, sau mai bine zis drobile de sare aveau pete sau părți gri sau negre.

Ținând cont că în Ungaria medievală vama unei căruțe de sare (care transporta c. 1,5-1,7 tone mineral) varia între 1-2 drobi de sare și 1-8 denari,³² care în total valorau c. 5-10 denari, la Feldioara se pare că anual a fost vămuită aproximativ 150-300 tone, dacă calculăm cu valorile minime, sau

²⁸ Franz Zimmermann *et alii*, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, Hermannstadt, 1892 (în continuare: *Ub*), vol. I, nr. 43 (Salesque minutos secundum antiquam libertatem circa festum beati Georgii octo diebus, circa festum beati regis Stephani octo et circa festum beati Martini similiter octo diebus omnibus libere recipiendos concedentes), *Székel oklevéltár, op. cit.*, vol. III, pp. 63-65.

²⁹ Ultimul argument este amintit, precum documentele din 1453 și 1487 sunt prezentate de către Sófalvi András, *op. cit.*, pp. 173-174.

³⁰ *Călători străini, op. cit.*, vol. II, p. 36.

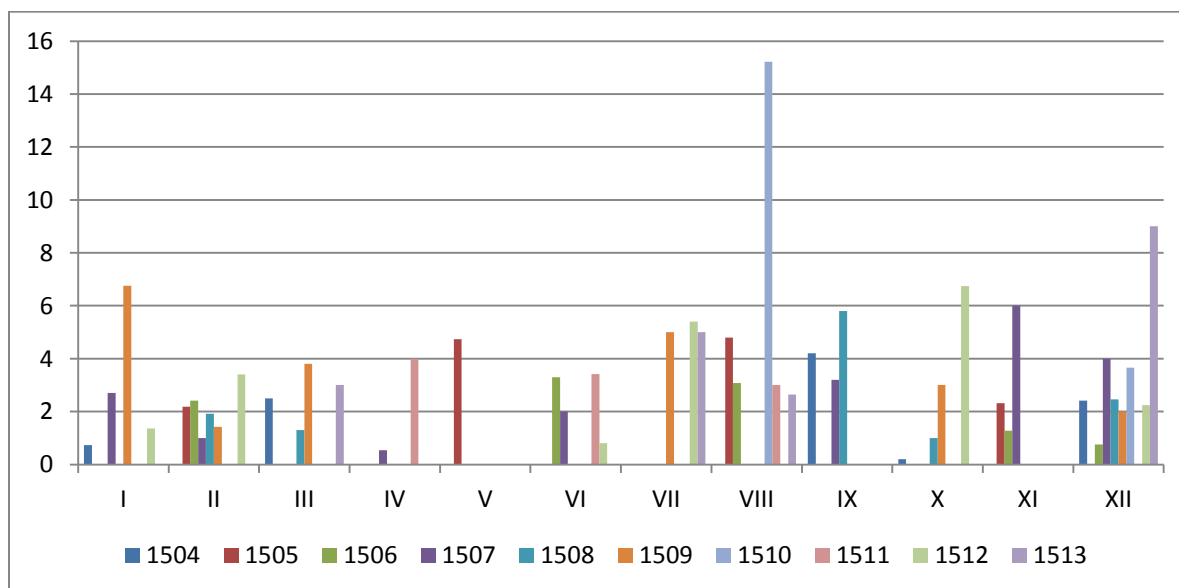
³¹ Sófalvi András, *op. cit.*, p. 173.

³² Calcul efectuat pe baza tarifelor de vamă înșirate în Simon Zsolt, *Verzeichnis der Schuldner der Thorenburger Salzkammer aus den ersten Jahrzehnten des 16. Jahrhunderts*, in “*Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*”, No. 33, 2010, pp. 154-155.

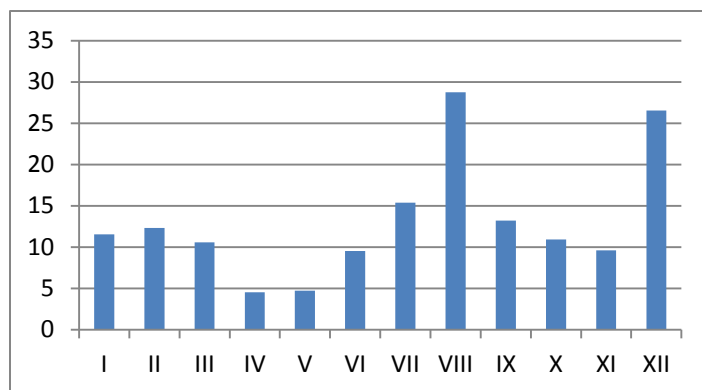
350-700 tone, dacă calculăm cu cele maxime, în medie 250, respectiv 550 tone.

Luna	1504	1505	1506	1507	1508	1509	1510	1511	1512	1513	Total
I	0.73			2.70		6.76			1.36		11.55
II		2.18	2.41	1.00	1.92	1.42			3.40		12.33
III	2.50				1.30	3.80				3.00	10.60
IV				0.54				4.00			4.54
V		4.74									4.74
VI			3.30	2.00				3.42	0.80		9.52
VII						5.00			5.40	5.00	15.40
VIII		4.80	3.08				15.22	3.00		2.64	28.74
IX	4.20			3.20	5.80						13.20
X	0.20				1.00	3.00			6.74		10.94
XI		2.32	1.28	6.00							9.60
XII	2.41		0.76	4.00	2.46	2.00	3.66		2.24	9.00	26.53
Total	10.04	14.04	10.83	19.44	12.48	21.98	18.88	10.42	19.94	19.64	157.69

Tabelul nr. 3. Veniturile lunare din vama de sare de la Feldioara

Graficul nr. 3. Veniturile lunare din vama de sare de la Feldioara

Graficul nr. 4. Veniturile lunare din vama de sare de la Feldioara

Veniturile din sare erau încasate mai unifrom, decât cele provenite din mori, dar o minimă de primăvară și câte o maximă de vară, respectiv iarnă se poate observa și în acest caz. În aprilie și mai a fost adusă mai puțină sare probabil din cauza muncilor agricole de primăvara, iar în aprilie credem că parțial și deorece din cauza ploilor mai dese drumurile erau mai greu practicabile. Începând cu iunie veniturile au început să crească – poate legat și de consumul mai mare de sare datorat animalelor născute primăvara -, după care după august a început să diminueze lent, iar în decembrie veniturile au atins cotele maxime. (Menționăm că valoarea mare din august se datorează venitului extraordinar de mare – de c. 15 florini – din 1510, ce se datorează probabil faptului că poate atunci au fost aduse și veniturile din cele 7 luni anterioare, când nu a fost contabilizat nimic din vamă.) Culminarea din iarnă s-ar putea explica - pe lângă contabilizarea restanțelor la sfârșit de an – într-o mai mică măsură și cu sărarea cărnii, ce se făcea în general în această lună.

Următorul tip de venit se poate de asemenea pune în legătură cu activitatea comercială, însă este de o altă natură. Este vorba de cei 9 florini (în general 12 fl.) plătiți de către vigesimator după angajatul său, ținut în cetate pentru a străjui comerțul cu Țara Românească; după niște date din anii 1540-1550, acești bani erau dați pentru întreținere³³.

Celelalte tipuri de venituri le putem considera accidentale, dat fiind faptul că fiecare din ele apar doar câte o dată într-o perioadă de circa 15 ani. De altfel, și valoarea lor este insignificantă, în medie fiind mai mică de

³³ Prodan, *op. cit.*, vol. II, pp. 644-645.

un florin. Concret, este vorba de câte 4-4 florini primiți pentru vânzarea unor alimente, respectiv a unui cal, și de un florin încasat de “domnul jude” (neidentificat) și un anume Johannes Tox pentru căutarea aurului³⁴ – ultima sumă pare să fi fost un fel de taxă plătită pentru îngăduirea efectuării unor prospecțiuni.

Se poate vedea, că o cotă parte și mai mare a veniturilor provenea indirect din producția agricolă a domeniului (sau cel puțin se poate lega de acesta - aici ne gândim la faptul că dijmele încasate, grâul măcinat în mori și vinul proveneau din acest tip de producție). Doar o mică parte a banilor încasați își avea originea în activitatea comercială, respectiv în industria extractivă (și anume încasările din piper și renta plătită de către vameși, respectiv vama sării. Evident, în prima fază, înainte de a fi comercializată, piperul era de asemenea un produs agricol.)

Veniturile domeniului Bran deci în cea mai mare parte depindeau de numărul populației și de cantitatea (dar și soiul) plantelor cultivate și a animalelor crescute, adică practic de condițiile demografice și naturale ale domeniului, iar comerțul, meșteșugăritul și veniturile de natură judiciară (și anume gloabele) aveau un rol foarte mic în bugetul acestei unități teritorial-administrative. Comparația cu economia domeniului mult mai mare a Hunedoarei - unde din taxe și impozite proveneau 60% din venituri, din porci și albine 1-2%, din mori și din gloabe 1-1% - sugerează că acesta structură a bugetului era destul de generală în cazul domeniilor transilvane medievale, și spunem acesta chiar și dacă 37% din veniturile domeniului Hunedoarei se datorau extracției de aur și fier, deoarece aceste metale puteau fi extrase de pe extrem de puține domenii.

Domeniul a primit anual 20 de florini din Tohanul Vechi (azi înglobat orașului Zărnești) și Zărnești, cu excepția anului 1522, când, din motive necunoscute nouă, nu au fost trecute venituri provenite din aceste două localități. Între 1504 și 1506 și 1538-1547 s-a menționat că plata a fost efectuată „pe motiv de (folosire) a teritoriului”, la care în 1547 a fost adăugată explicația „ca vitele lor să poată să pască acolo liber”.³⁵

Aceste venituri își au originea în 1395, când regele Sigismund a donat numitele sate (atunci aparținătoare cetății Branului) unor persoane particulare, cu condiția ca aceștia să plătească cetății 20 plus 10 florini de

³⁴ *de auriquestura domini iudicis et Johannis Tox. Quellen Kronstadt*, vol. I, p. 627.

³⁵ *ratione/ex parte territorii. Quellen Kronstadt*, vol. I, pp. 86, 95, 105. Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 645.

aur (în câte două rate egale, la 24 aprilie, respectiv la 29 septembrie). Aproape sigur, că în 1427 s-a diminuat această sumă de 30 florini la numai 20 fl., când, prin stingerea fără urmași a unui donatar, câte o treime din cele două sate (mai precis 16 sesii din totalul de 47) i-au revenit regelui, și prin el cetății Branului.³⁶ În 1453 Ioan de Hunedoara, în numele regelui minor Ladislau al V-lea, repetă donația lui Sigismund în favoarea fraternității Corpus Christi atașate bisericii parohiale Sf. Fecioara Maria din Brașov, specificând însă că toate veniturile satelor sunt ale fraternității, interzicând castelanilor să deranjeze aceste sate – poate parohia a cerut această

³⁶ Gernot Nussbächer, *Date din trecutul localităților Zărnești și Tohan (secolele. XIII–XVI)*, în “Cumidava”, No. XIII, 1983, pp. 58-60. Ediția documentelor citate: *Ub*, vol. III, nr. 1351, 1358, vol. IV, nr. 2012. Nu credem, că diminuarea sumei s-a produs deja în 1409 prin donarea de către rege a câte unei treimi a satelor menționate bisericii parohiale din Brașov (cu obligația de a ține niște mise); nu vedem însă foarte clar în această privință, deoarece textul exact al diplomei de donație nu s-a păstrat, doar relatarea ei într-o scrisoare voievodală, care nu menționează nicio obligație de plată, deci este probabil, că nici regele nu a pomenit acestea, și dacă chiar așa a fost, domnitorul prin omisie practic a anulat datoriile anterioare de plată (ceea-ce ar fi credibil, dat fiind faptul că este o donație pentru Biserică, cu niște obligații de partea acesteia). Nu știm pe ce bază a donat domnitorul părțile de moșii înstrăinate deja chiar de către el unor altor persoane, dacă aceștia sau ai căror urmași (rude) în 1414 încă mai trăiau. (Oricum, în 1413 a fost donată fraternității bisericii parohiale din Brașov jumătatea satelor de către unii proprietari. Se pare că biserica doar cândva între 1414 și 1416 a reușit să intre în posesia părților de moșii amintite, deoarece în 1414 toți donatorii pentru ei înșiși au cerut retrocedarea celor două sate ocupate între timp de către comitele secuilor, jumătatea satelor cândva între 1417 și 1419 fiind reocupată de către unii dintre donatori. În 1427, când s-a făcut o nouă împărțea, acestuia, bisericii parohiale și Branului i-au fost repartizate câte o treime din sate. *Ub*, vol. III, nr. 1632, 1733, 1752, vol. IV, nr. 1797, 1818, 1862, 2012. Alte documente, care se referă la posesia celor două sate: *Ibidem*, nr. 1409-1410, 1425-1426, 1429, 1564-1565, 1689, vol. IV. 1859, 2298, vol. 5, nr. 2908. (Documentele anterioare anului 1437, care se referă la posesia celor două sate, sunt prezentate și la Prodan, *op. cit.*, vol. II, pp. 674-675.) În 1437, 1449 și mai târziu o persoană și fiul acestuia (Anthonius Sander și Petrus, fiul lui) însă și-au revendicat părțile revenite domeniului Bran, și le-au donat unor altor persoane (prima dispoziție fiind confirmată și de regele Sigismund), care persoane (respectiv unul dintre aceștia) în 1453-1454 au/a și obținut din partea lui Ioan de Hunedoara, a vicevoievodului, respectiv a comitelui secuilor ocrotirea lor/lui în posesia acestor părți împotriva castelanilor de Bran, respectiv împotriva oricinelui. *Ub*, vol. IV, nr. 2298, vol. V, nr. 2676, 2857, 2875, 2898. Ca situația să fie și mai complicată, în 1447 numitul Petrus a donat posesiunile sale fraternității parohiale amintite, donația fiind întărită de Ioan de Hunedoara. *Ibidem*, nr. 2616, 2620. Despre acest caz mai vezi: *Ibidem*, nr. 2707, 2711-2713, 2804.

scrisoare de danie chiar împotriva revendicărilor ipotetice ale castelanilor de Bran referitoare la obligațiile de bani.³⁷

O clarificare definitivă a obligațiilor bănești față de Bran se va face la 1462, când parohia brașoveană a afirmat că posedă deja integral ambele sate, după care pentru susținerea cetății Bran trebuia să plătească anual castelanilor 30 de florini tătărești, dar în timpul lui Ioan de Hunedoara parohia a intrat în conflict cu castelanii, fiindcă aceștia au cerut plata în florini ungurești, care neînțelegere a fost aplanată de Ioan de Hunedoara, fixând cuantumul obligațiilor în 20 de florini ungurești, înțelegerea fiind întărită în 1462 și de Mathia Corvinul.³⁸ Se poate vedea că cele spuse de parohie nu coincideau în totalitate cu conținutul documentelor prezentate mai sus, care acte nu consemnează faptul că plata se făcea pentru susținerea cetății (care putea să fie totuși un adevăr păstrat în tradiție locală), nu amintesc florini tătărești, precum nici dreptul, sau cel puțin posesia asupra totalității celor două sate nu era clară, dacă în 1466 parohia a cumpărat a șasea parte a celor două localități, și a simțit nevoia să obțină de la rege o nouă donație referitoare la acele sate, și o poruncă adresată lui Ioan Geréb de Vingard ca acesta să nu deranjeze parohia în posesia celor două localități. Dintr-un document din 1467 reiese că acesta din urmă a mai avut niște procese cu Brașovul despre cele două sate, dar care se pare că s-au stins în anul amintit, când le-a redat orașului de sub

³⁷ *Ub*, vol. V, nr. 2866.

³⁸ *Ub*, vol. VI, nr. 3303. „Zloții tătărești” erau niște monede de cont, cei numiți „grei”, respectiv „ușori” fiind echivalenți cu 2,5, respectiv 0,25 florini de aur (sau ultimii 12 aspri). Ernest Oberländer-Târnoaveanu, *Zlotul „românesc” sau „moldovenesc” - o monedă de calcul de tradiție bizantino-balcanică din Moldova secolelor XV-XVI*, în „Cercetări Numismatice”, No. 8, 2002, pp. 223-246, 224, 229, 234-236. Cf. O. Оруй, „Золоті татарські, турецькі, язичні; флорини землі нашої”: до проблеми таємничого монетарного терміна XV-XVII ст., în „Історико-географічні дослідження в Україні”, No. 11, 2009, pp. 186-196 (am folosit rezumatul în lb. engleză postat pe adresa <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/13203>.) Alți istorici consideră că „zloții tătărești” erau ducatii de aur venețieni sau imitațiile acestora bătute probabil de genovezi. Octavian Iliescu, *La monnaie vénitienne dans les Pays roumains de 1202 à 1500*, în „Revue des Etudes Sud-Est Européennes”, No. XV, 1977, pp. 360-361; Ștefan Andreescu, *Note despre Cetatea Albă*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, No. XVIII, 2000, p. 62. Această ipoteză în cazul Transilvaniei ni se pare puțin probabilă: ținând cont că pe teritoriul Transilvaniei contemporane din perioada 1323-1467 s-a găsit doar 1 sau 2 piese de aur emisă de Veneția, și niciuna de către Genova (Iliescu, *op. cit.*, p. 359-360; Francisc Papp, *Circulație monetară și situație orășenească în Transilvania (1323-1467)*, în „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» din Cluj-Napoca”, No. LII, Supliment, 2013, pp. 286-287), nu prea credem, ca aceste monede să fi ajuns în număr atât de mare în Transilvania, încât cineva să fi gândit ca pentru taxele anuale a două sate se va putea găsi numai în zona Brașovului 30 astfel de monede.

Tâmpa.³⁹ Credem că atunci s-a limpezit pentru lung timp problema apartenenței acestor două sate: o scrisoare regală din 1496 spune că posesiunile Tohan și Zărnești erau anexate Brașovului încă de Matia Corvinul, în 1500 regele le pomeneste ca fiind posesiile parohiei, și “tot ca posesiuni ale bisericii parohiale din Brașov par localitățile Zărnești și Tohan în anul 1506”.⁴⁰

Rareori au fost consemnate și vânzări de o importanță mai mică: în 1505 s-au vândut pești pentru 2,09 fl. și fân pentru 0,48 fl., în 1511 fân pentru 0,82 fl., în 1524 mâncare (neprecizată: *victualia*) pt. 4 fl., în 1525 doi cai râioși pt. 4.24 fl., dar aceste venituri erau nesemnificative din punctul de vedere al bugetului domeniului.

³⁹ *Ub*, vol. VI, nr. 3448, 3495, 3500. Prețul de cumpărare era de 50 florini de aur și o pătură/plapumă/perdea (*culcitrum*). Despre introducerea în posesie a parohiei vezi: *Ibidem*, nr. 3499, 3511, 3594.

⁴⁰ Gernot Nussbächer, *Zărnești și Tohan, op. cit.*